

Bilimin temel felsefi inancı, zihnimin ötesinde bir dış dünya bulunduğu ve bu dış dünyanın aynı yöntemlerle bakan herkesçe aynı şekilde öğrenilebileceğidir. Şimdiye kadar hep aynı sonucu vermiş deneyimlerin ilerde bir daha tam aynı şartlarda denirse yine aynı sonucu vereceği inancı bilimin günlük sağduyu ile paylaştığı bir inançtır. Sağduyu da deneyimlerden öğrenmeyi ve öğrendiklerimize göre davranmayı söyler.

Bilimin deney ve gözlemlerden öğrendiği birçok sonuç günlük algımızın o kadar ötesindedir ki insanların çoğu için yeni bilimsel sonuçları kabul etmek her zaman zor olmuştur. Mesleği bilim olmayan insanlar, kendi günlük algılarının ötesinde bilimin ürettiği çok geniş ve hızla büyüyen sonuçlara nasıl, neden inansınlar? Neyi nasıl, neden doğru bildiğimizi sorunca sonunda tanımadığımız bilim insanlarının söylediklerini kabul etmek gerekiyor. Neye göre? Söyleyenlerin ne kadar kıdemli, büyük profesörler olduklarına göre değil. *Bilimi bir çok bağımsız gözlemci tarafından defalarca sınanmış ve doğrulanmış olduğu bilgisi ile kabul ediyoruz.* Diğer uğraşlardan farklı ve başka alanlara da örnek olacak şekilde, bilimde tartışma tarafların birbirini ikna etmesi, susturması, ya da çoğunluğun oyları ile belirlenmez. Bilimin hakemi Dünyadır. Sonunda er veya geç tekrarlanan gözlemler doğrunun belirlenmesine götürür.

Bilimde *teori* günlük dilde kullanıldığı gibi hayal, spekülasyon, tahmin anlamına gelmiyor. Teori, şimdiye kadar birçok defa deney ve gözlemlerle öğrenilmiş, sınanmış, yanlışlanmamış, doğrulanmış bilgilerden oluşan, ve ilerde yapılacak yeni gözlemler için sınanabilecek yeni öngörüler de yapabilen bir bilgi sistemidir. Bilimsel teoriler inanç konusu değildir. Mesela evrim teorisi bir inanç değil, şimdiye kadarki tüm deney ve gözlemlerle doğrulanmış, dünya ile ilgili öğrenilmiş bilgidir. Günümüzde birçok yeni ilacı canlıların ve mikroorganizmaların evrim teorisine göre anlaşılmasına ve bu anlayışı mühendislik tasarımlarında kullanmamıza borçluyuz.

Dinî ve felsefî inanç içinse dış dünya ile ilgili deneyimler gerekli değildir. Gözlenebilir dünyanın ötesiyle ilgili inançlarımız gözlemlerle sınanamaz, doğrulanamaz, yanlışlanamaz. İnanç gözlemden önce ve gözlemden bağımsız olarak, tam ve değişmez şekilde emin olmaktır.

İnancın mutlaka bilimle çelişmesi gerekmez. Ancak, Dünyaya bakmaksızın öyledir diyen, gözlenebilir konuları önceden bildiğini, bu konuların zaten kutsal kitaplarda yazdığını veya din adamlarının, inanç önderlerinin söylediklerine göre önceden bildiğimizi, gözlem yapmaya gerek olmadığını söyleyen inançlar bilimle çelişir. İnanç, Dünya ile ilgili gözlenebilecek konulardaki bilgiyi insanın sağduyusuna ve bilimsel yöntemle bırakırsa bilimle inanç çelişmeden kültürün ve uygarlığın içinde birlikte yer alabilirler. Bilimle uyumlu bir inanç, Yaradan'ın Dünya ile birlikte Dünya'nın işleyiş kurallarını da koyduğunu ve sonrasında artık bu kuralların işleyişine karışmadığını teslim eder. Böyle bir inanç insanın Dünyayı bilebildiğini, insanın iradesini ve sorumluluğunu onaylamış olur. Dünya'nın işleyişini, inaniyorsa Yaradan'ın; Yaradana inanmıyorsa Doğa'nın kanunlarını insan değiştiremez. Bilgimizin gözlemlerle yanlışlanabileceğini kabul ederiz.

Bilimin bu tavrı Dünya karşısında en akilce teslimiyet, en yaratıcı tevekküldür.

Dünya işlerini iyi yapmak, Dünya işleri üzerine konuşabilmek için Dünyaya bakmak lâzım. Bakmadan bilemeyiz; Ne çoğunluğun oylarıyla ne de yetkililerin sözüyle.